

Давидов Денис Іванович

здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти кафедри освітології та педагогічної інноватики

Університету Григорія Сковороди в Переяславі, Переяслав, Україна

E-mail: den.davidov.2017@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0008-7065-4524>

Теоретичні засади формування громадянської компетентності учнів у процесі вивчення історії

У статті розглянуто проблему формування громадянської компетентності учнів у контексті сучасних суспільно-політичних трансформацій і оновлення змісту шкільної історичної освіти. У процесі дослідження були використанні методи аналізу, порівняння, узагальнення педагогічної теорії та освітньої практики формування громадянської компетентності. На основі аналізу науково-педагогічних джерел і досвіду професійно-педагогічної діяльності уточнено зміст поняття «громадянська компетентність» як інтегрованої здатності особи відповідально реалізовувати права й обов'язки для розвитку демократичного суспільства, що ґрунтується на поєднанні когнітивного, операційного, аксіологічного й емоційно-мотиваційного компонентів. У процесі дослідження з'ясовано, що шкільний курс історії має значний потенціал інтегрованого формування громадянської компетентності через засвоєння культурно-історичної спадщини, усвідомлення ролі мови та символічних практик у конструюванні колективної ідентичності, розвиток критичного мислення, медіаграмотності та навичок демократичної участі. У таблицях узагальнено ключові аспекти ролі історії (побут і культура, патріотизм, локальна історія, аналіз джерел, моральні проблеми минулого тощо) та структурні компоненти громадянської компетентності (цінності, ставлення, навички, знання та критичне розуміння). Обґрунтовано доцільність застосування конструктивістського та діяльнісного підходів, інтерактивних форматів роботи (дебати, рольові ігри, проекти локальної історії), інклюзивних практик і цифрових ресурсів (цифрові архіви, інтерактивні карти, VR-екскурсії). Показано, що поєднання змістових, методичних і технологічних рішень перетворює урок історії на «лабораторію демократії», в якій учні не лише здобувають знання про минуле, а й набувають реального досвіду відповідальної громадянської участі, що є необхідною умовою стійкої демократії та культурної тягості українського суспільства.

Ключові слова: громадянська компетентність, шкільний курс історії, демократична освіта, ключові компетентності, критичне мислення, патріотичне виховання, інклюзивна освіта, локальна історія, інтерактивні методи навчання, цифрові освітні технології.

Вступ. Проблематика формування громадянської компетентності учнів набуває особливої актуальності в умовах сучасних суспільно-політичних трансформацій. Незважаючи на підвищену увагу науковців і законодавців, концепт «громадянська компетентність» ще не має усталеної, усеосяжної дефініції, оскільки чинні державні стандарти освіти містять кілька взаємодоповнювальних, але не тотожних трактувань.

Основу дослідження становить аналіз науково-педагогічних джерел, нормативних документів, зокрема законів, концепцій, положень, щодо сутності феномену «громадянська компетентність», особливостей його формування у здобувачів освіти базової школи. У науковому дискурсі поширене різне трактування зазначеного феномену, зокрема:

– здатність учня активно, відповідально й ефективно реалізовувати свої права й обов'язки з метою розвитку демократичного суспільства (Пометун, 2024);

– сукупність знань, умінь, навичок, переживань, емоційно-ціннісних орієнтацій, переконань особистості, які допомагають людині усвідомити своє місце в суспільстві, успішно реалізуватися як громадянину української держави, що формується в навчальному процесі під час вивчення різних навчальних дисциплін (Смагіна, 2007);

– здатність діяти як відповідальний громадянин, повною мірою брати участь у суспільному житті на основі усвідомлення соціальних, економічних, правових і політичних концептів і структур, як і глобальних трансформацій та сталого розвитку (Локшина, 2019);

– здатність особистості бути усвідомлено активною в суспільстві, проявляти знання історичної пам'яті, толерантності, бути активною в усіх проявах суспільного життя, бути патріотом, бути небайдужою до

негативних явищ у суспільстві (хабарництво, корупція, суспільна байдужість, фашистські настрої, зрада й інше), відкрито заявляти й обстоювати свою позицію (Дольнікова & Гончаров, 2025);

– інтегрована здатність особи відповідально реалізовувати громадянські права й обов'язки з метою розвитку демократичного суспільства та держави в ім'я свободи й справедливості, що формується на основі сукупності громадянських знань і вмінь, загальноприйнятих у суспільстві цінностей, досвіду виконання мовних обов'язків громадянина України, гідного ставлення до державних символів, готовості активно й ефективно виявляти себе в різних соціальних ролях у відповідному лінгвосоціумі (Магдич, 2018);

– здатність і готовність індивіда виявляти власний статус громадянина й рівень своєї громадянськості завдяки пізнавальним, діяльним і вольовим чеснотам (Рудницька та ін., 2022).

Л. Зеленська й О. Солошенко (2025 р.) розглядають громадянську компетентність як одну із ключових навичок сучасного вчителя, який уособлює українську національну ідею, володіє інноваційним типом мислення, здійснює наукові дослідження й педагогічне просвітництво, згідно з настановами національної філософії освіти, педагогіки, психології, культури, а також комплексу суспільно-гуманітарних наук для розбудови освітнього простору й розвитку громадянського суспільства в Україні.

Мета та завдання дослідження – теоретично обґрунтувати та розкрити потенціал шкільного курсу історії у формуванні громадянської компетентності здобувачів освіти базової школи.

Результати дослідження. У сучасних дослідженнях громадянської освіти дефініція видається найбільш комплексною й релевантною до сучасних реалій. У трактуванні змісту громадянської компетентності Т. Магдич (2018 р.) акцентує увагу на інтегральному характері компетентності, наголошує на поєднанні когнітивного, операційного, аксіологічного й емоційно-мотиваційного компонентів. Важливо зазначити, що авторка підкреслює мовний складник і символічний вимір, які часто залишаються поза увагою суто правничих або суспільствознавчих підходів. Такий багатовимірний погляд особливо продуктивний у шкільному курсі історії, який по своїй природі інтегрує культурологічні, літературознавчі й мовні аспекти. На наш погляд, історія як навчальний предмет не лише формує знання про минуле, а й сприяє усвідомленню ролі мови, культури й традицій у конструюванні колективної ідентичності.

Означене вище та результати наукових досліджень пояснюють дефініцію та описують роль історії у формуванні в учнів громадянської компетентності. Зокрема, варто зазначити основні пункти, які зведені в таблиці 1.

У шкільному курсі історії поняття «громадянська компетентність» доцільно розглядати, спираючись на напрацювання європейської педагогічної спільноти. Зокрема, у «Рамковій програмі компетентностей для культури демократії» наголошено, що на основі вихідних концепцій укладено всебічну модель компетентностей, які забезпечують людині ефективне функціонування як демократично та міжкультурно

Таблиця 1

Опис ролі історії у формуванні громадянської компетентності учнів

Аспект ролі історії	Зміст матеріалу формування громадянської компетентності учнів
Побут і культура людей	Ознайомлення із життям, звичаями та світоглядом різних епох пробуджує інтерес до культурної спадщини, виховує повагу до здобутків попередніх поколінь і формує розуміння тягlosti історичного розвитку.
Становлення патріотизму	Розкриття історії національних здобутків і випробувань допомагає учням осмислити власну ідентичність, формує готовність діяти на благо держави, сприяє усвідомленню особистої відповідальності за її майбутнє.
Усвідомлення значущості мови	Вивчення мовних процесів (зокрема, русифікації) демонструє, як мова впливає на державотворення і культурну самобутність, формуючи повагу до рідного слова.
Аналіз архівних джерел	Практична робота з документами виробляє навички критичного мислення, уміння розрізняти факти й інтерпретації, оцінювати достовірність інформації, що в комплексі з іншими дисциплінами здатне започаткувати розвиток медіаграмотності учня.
Моральні дилеми минулого	Обговорення суперечливих подій навчає оцінювати вчинки з позиції прав людини й виробляти власну етичну позицію.
Вивчення прав і свобод	Формує розуміння, що громадянські права виборюються і потребують захисту.
Локальна історія	Дослідження власного міста або села залучає учнів до реальної громадської активності, показує цінність малого внеску у збереження спільної спадщини.
Персоналізація історії	Через біографічні нариси та спогади очевидців учні розвивають емпатію, усвідомлюючи, що вся історія складається з виборів і відповідальності конкретних людей. Урешті-решт, дає розуміння того, що учні, як майбутнє нашої країни, самі будуть творцями подальшої історії.

Розроблено автором.

свідомого громадянина (Council of Europe, 2018). У документі структуровано чотири ключові блоки громадянської компетентності – цінності, ставлення, навички та знання із критичним розумінням, які скорочено відображено в таблиці 2 (Council of Europe, 2018: 38).

Аналіз наведеної типології засвідчує, що громадянська компетентність характеризується полімодальністю та інтегрує різнорівневі складники, від ціннісних орієнтацій до когнітивних уявлень і операційних умінь. Ідеться не про окремих навчальний предмет, а про перехрестя того, що індивід цінує, як мислить, що знає і що здатен практично реалізувати. Порушення цілісності будь-якого з компонентів призводить до дисфункції всієї системи громадянських компетентностей. Отже, міждисциплінарна координація навчальних курсів (історії, літератури, інформатики, фізичної культури й інших) набуває принципового значення, де кожна освітня галузь формує специфічні елементи компетентнісного «каркаса», які у взаємодії забезпечують комплексний розвиток свідомого громадянина.

Європейські рекомендації трактують компетенцію як поєднання знань, умінь і ціннісних настанов, потрібних кожній людині для особистого зростання, соціальної інтеграції і активної участі в житті демократії (Council of the European Union, 2018: 7). У контексті шкільної історії це означає, що предмет має не лише передавати хронологію подій, а й формувати здатність учнів орієнтуватися у складних суспільних процесах, критично читати джерела, робити зважені висновки й відповідально діяти. Коли учень аналізує, скажімо, причини й наслідки революцій чи екологічних катастроф минулого, він тренує ті самі універсальні компетентності, які допоможуть йому в майбутній професійній діяльності, у правовому полі й у громадському житті.

Чинні українські нормативні акти чітко окреслюють значення громадянської та соціальної компетентностей як обов'язкового результату середньої освіти. Так, у Державному стандарті базової середньої школи наголошено, що до ключових належать компетентності, «пов'язані з ідеями демократії, справедливості, рівності, прав людини», передбачають «спроможність діяти як відповідальний громадянин» (2020 р.). Формулювання стандарту задає предметам суспільно-гуманітарного циклу, насамперед історії, чіткий орієнтир, де зазначає, що «урок не може зводитися до передавання дат і фактів, а має формувати в учнів практичну здатність мислити критично, співвідносити власну поведінку із правами людини й цінностями демократії» (Державний стандарт ..., 2020). Це твердження повністю відповідає Європейським стандартам, а означене трактування дозволяє вчителям більш глибоко вивчати та пояснювати свій предмет, а також інтегрувати його з використанням міждисциплінарних зав'язків і новітніх технологій, що заохочує учнів до активного вивчення.

У Концепції розвитку громадянської освіти ця ідея розвинена більш глибоко: метою всієї громадянської освіти визначено «формування і розвиток <...> громадянських компетентностей, спрямованих на утвердження і захист державності та демократії» (2018 р.). Для вчителя історії такий акцент означає потребу демонструвати учням історичні прецеденти громадянської активності, показувати, як рішення

Таблиця 2

Зміст громадянської компетентності

Категорія	Завдання
Цінності	– людська гідність та права людини; – культурне розмаїття; – демократія, справедливість, чесність, рівність і верховенство права.
Ставлення	– відкритість до культурного розмаїття та інших переконань, світоглядів і практик; – повага; – громадянська свідомість; – відповідальність; – самоефективність; – толерантність до невизначеності.
Навички	– автономного навчання; – аналітичні та критичні мисленнєві навички; – слухання і спостереження; – емпатія; – гнучкість і здатність адаптуватися; – лінгвістичні, комунікативні та багатомовні навички; – навички співпраці; – навички розв'язування конфліктів.
Знання та критичне розуміння	– знання та критичне розуміння себе; – знання та критичне розуміння мови й комунікації; – знання та критичне розуміння світу: політики, права, прав людини, культури, релігій, історії, медіа, економіки, довкілля, сталого розвитку.

Розроблено автором.

окремих людей і спільнот впливали на долю держави, учити бачити цінність демократичних інституцій не лише теоретично, а й через призму конкретних історичних подій.

Нарешті, базова рамка задається Законом України «Про освіту», який закріплює право кожного «здобувати освіту впродовж усього життя» (2017 р.). Тобто школа має дати старт навичці безперервного самоосвітнього пошуку. Історія зі своєю потребою постійно перевіряти джерела та зіставляти різні інтерпретації якнайкраще тренує цю здатність. Таким способом три документи створюють теоретичну основу, яка пояснює, чому саме на уроках історії формування громадянської компетентності є не додатком, а органічним складником освітнього процесу.

Беручи до уваги вищезазначене, формуємо методичний складник використання громадянської компетентності на уроках історії. У сучасній педагогіці історія розглядається крізь призму конструктивізму, де учень не отримує готових істин, а вибудовує їх у процесі дослідження і дискусії. Тому першим принципом стає **діяльність**. Тут, як уже зазначалося, важливо не стільки переказати сюжет події, скільки дати школярам відчути минувшину – працювати з мапами, листами, судовими документами, архівами загалом, порівнювати погляди очевидців. Коли учень самотужки з'ясує, чому ухвалений сотню років тому закон спричинив протести, він водночас тренує критичне мислення, етику відповідальності й усвідомлює, що права людини – це не абстрактна категорія, а набуток у процесі боротьби людства за свої права та свободи.

Шкільна практика показує, що найбільший вплив на формування компетентності мають саме **інтерактивні формати**. Історичні дебати на кшталт «Парламентські вибори в Україні» або рольової гри, наприклад на уроці всесвітньої історії – «Боротьба за імператорську корону Священної Римської імперії», дають учням змогу приміряти різні суспільні ролі та зрозуміти, що таке компроміси, їхні передумови, причини та наслідки. Не менш цінні проекти локальної історії, які зазвичай не мають місця на уроках історії. Дослідивши, наприклад, історію занедбаної синагоги у своєму місті й підготувавши волонтерський проєкт із її збереження, підлітки набувають реального досвіду громадянської дії, а не лише академічних знань.

Особливої уваги потребує **інклюзивний вимір** формування громадянської компетентності на уроках історії. Інклюзія в цьому контексті означає не лише технічне забезпечення доступу до навчального матеріалу для учнів з ООП, а й цілеспрямоване виховання у класному колективі культури недискримінації, прийняття розмаїття та взаємопідтримки. Робота з біографіями людей з різним соціальним, культурним, релігійним досвідом, аналіз історичних прикладів маргіналізації, геноцидів, расових і національних переслідувань допомагають здобувачам освіти усвідомити цінність рівних прав та гідності кожної людини. Використання методів кооперативного навчання, робота в малих змішаних групах, диференційовані завдання та елементи універсального дизайну в освіті дають змогу кожному школяреві робити посильний внесок у спільний результат, відчувати себе повноправним учасником навчального процесу. Таким чином, інклюзивний підхід на уроках історії не тільки забезпечує академічний успіх різних категорій учнів, а й формує в них практичний досвід солідарності, повагу до прав інших і готовність діяти в інтересах спільноти.

Цифровізація освіти – це компонент, який у сучасному світі має бути чи не на кожному уроці. Цифрові архіви, інтерактивні карти та VR-екскурсії дозволяють залучити до змістовного дослідження різні групи учнів, зокрема тих, хто через ООП або мовні бар'єри раніше був пасивним слухачем. Коли клас у віртуальній реальності відвідує, наприклад, руїни Херсонеса чи середньовічний Львів, або ж звичайний сучасний музей просто неба Середньої Наддніпрянщини в місті Переяславі, то історія перестає бути далеким текстом і стає досвідом, доступним кожному. Саме на цьому перетині активна діяльність, критична рефлексія, сучасні технології та інклюзивність формуються в єдину систему розвитку громадянської компетентності, що сприяє здатності не лише знати права, а й захищати їх у реальному житті.

Висновки. Отже, коли йдеться про громадянську компетентність як інтегральну характеристику особистості, це передбачає засвоєння системи знань про суспільно-правові відносини, формування відповідних ціннісних орієнтацій і набуття практичних умінь, необхідних для свідомої участі в житті держави та громад. Саме тому історію в сучасній школі розглядаємо не лише як джерело фактів, а як багатомірну платформу, як поєднує знання, цінності й практичні дії, спрямовані на формування свідомого громадянина. Здатність учителя, завдяки інтеграції європейських і національних нормативів із конструктивістськими підходами, перетворити урок на лабораторію демократичного досвіду, де здобувачі освіти аналізують джерела, дискутують, реалізують локальні проєкти й працюють із цифровими середовищами, водночас розвивають емпатію та відповідальність. Такий методичний симбіоз доводить, що громадянська компетентність ґрунтується на цілісному поєднанні змісту, педагогічних технологій та інклюзивних можливостей, а її розвиток є необхідною умовою для стійкої демократії та культурної тяглості суспільства. Отже, запропоноване визначення задає концептуальні рамки, у межах яких викладання історії може ефективно сприяти формуванню всебічної громадянської компетентності школярів.

Література

Reference Framework of Competences for Democratic Culture. Context, concepts and model. Council of Europe. Strasbourg : Council of Europe Publishing, 2018. 1. P. 118. URL: <https://theewc.org/content/uploads/2020/02/Reference-Framework-of-competences-Vol-1-1.pdf>

Council Recommendation of 22 May 2018 on Key Competences for Lifelong Learning (2018/C189/01). Council of the European Union. Luxembourg : Publications Office of the European Union, 2018. 13 p. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX%3A32018H0604%2801%29>

Державний стандарт базової середньої освіти : постанова Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF#Text>

Дольнікова Л., Гончаров М. Педагогічні підходи до формування громадянської компетентності студентів у закладі вищої освіти в період війни. *Педагогічна академія: наукові записки*. 2025. № 21. DOI: 10.5281/zenodo.16877898

Зеленська Л., Солошенко О. Формування громадянської компетентності здобувачів вищої педагогічної освіти: від теорії до практики. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2025. № 98. DOI: 10.32782/1992-5786.2025.98.16

Концепція розвитку громадянської освіти в Україні : наказ МОН України від 18 січня 2018 р. № 148. URL: <https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2018/02/kontseptsiya-gromadyanskoyi-osvity.pdf>

Локшина О. Європейська довідкова рамка ключових компетентностей для навчання впродовж життя: оновлене бачення 2018 р. *Український педагогічний журнал*. 2019. № 3. С. 21–30. DOI: 0.32405/2411-1317-2019-3-21-30

Магдич Т. Аналіз сутності поняття «громадянська компетентність» у системі психолого-педагогічних та лінгводидактичних категорій. *Інноваційна педагогіка*. 2020. № 28. URL: <https://eprints.zu.edu.ua/32755/1/Магдич.pdf>

Пометун О. Реалізація діяльнісного підходу в підручниках з історії Нової української школи. *Сучасні освітні методики та технології в умовах викликів сьогодення* : матеріали Інтернет-конференції, 16–17 травня 2024 р., м. Харків. Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2024. С. 182–186. URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/744114/1/Пометун__16_05-183-187.pdf

Про освіту : Закон України від 5 вересня 2017 р. № 2145-VIII (чинна редакція). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

Рудницька Н., Шанскова Т., Коновальчук І. Формування громадянської компетентності учнів початкових класів в умовах становлення нової української школи. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2022. № 57. Т. 2. С. 285–292. DOI: 10.24919/2308-4863/57-2-44

Смагіна Т. Формування громадянської компетентності учнів у процесі навчання правознавства : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Київ, 2007. 22 с.

Theoretical basis for developing civic competence in students through the study of history

Davydov Denys

*Third (Educational and Scientific) Level Higher Education Student at the Department
of Education and Pedagogical Innovation*

Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav, Pereiaslav, Ukraine

The article considers the problem of forming students' civic competence in the context of modern socio-political transformations and updating the content of school history education. The study used methods of analysis, comparison, generalization of pedagogical theory and educational practice of forming civic competence. Based on the analysis of scientific and pedagogical sources and experience of professional and pedagogical activity, the content of the concept of "civic competence" was clarified as an integrated ability of a person to responsibly exercise rights and obligations for the development of a democratic society, which is based on a combination of cognitive, operational, axiological and emotional-motivational components. The study found that the school history course has significant potential for the integrated formation of civic competence through the assimilation of cultural and historical heritage, awareness of the role of language and symbolic practices in constructing collective identity, development of critical thinking, media literacy and skills of democratic participation. The tables summarize key aspects of the role of history (life and culture, patriotism, local history, analysis of sources, moral problems of the past, etc.) and structural components of civic competence (values, attitudes, skills, knowledge and critical understanding). The feasibility of using constructivist and activity-based approaches, interactive work formats (debates, role-playing games, local history projects), inclusive practices and digital resources (digital archives, interactive maps, VR excursions)

is substantiated. It is shown that the combination of content, methodological and technological solutions turns the history lesson into a “laboratory of democracy”, in which students not only gain knowledge about the past, but also gain real experience of responsible civic participation, which is a necessary condition for sustainable democracy and cultural continuity of Ukrainian society.

Keywords: civic competence, school history course, democratic education, key competencies, critical thinking, patriotic education, inclusive education, local history, interactive teaching methods, digital educational technologies.

References

Council of Europe. Reference Framework of Competences for Democratic Culture. (2018). Context, concepts and model. Council of Europe. Strasbourg: Council of Europe Publishing, 1, 118. Retrieved from: <https://theewc.org/content/uploads/2020/02/Reference-Framework-of-competences-Vol-1-1.pdf>

Council of the European Union. Council Recommendation of 22 May 2018 on Key Competences for Lifelong Learning (2018/C189/01). (2018). Luxembourg: Publications Office of the European Union, 13 p. Retrieved from: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX%3A32018H0604%2801%29>

Derzhavnyi standart bazovoi serednoi osvity: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy [State Standard of Basic Secondary Education: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine] vid 30 veresnia 2020 № 898. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].

Dolnikova, L. V., & Honcharov, M. S. (2025). Pedahohichni pidkhody do formuvannia hromadianskoi kompetentnosti studentiv u zakladi vyshchoi osvity v period viiny [Pedagogical approaches to the formation of civic competence of students in a higher education institution during the war]. *Pedahohichna Akademiia: naukovy zapysky*, 21. DOI: 10.5281/zenodo.16877898 [in Ukrainian].

Zelenska, L. D., & Soloshenko, O. M. (2025). Formuvannia hromadianskoi kompetentnosti здобувачив vyshchoi pedahohichnoi osvity: vid teorii do praktyky [Formation of civic competence of applicants for higher pedagogical education: from theory to practice]. *Pedahohika formuvannia tvorchoi osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitnii shkolakh*, 98. DOI: 10.32782/1992-5786.2025.98.16 [in Ukrainian].

Kontseptsiiia rozvytku hromadianskoi osvity v Ukraini: nakaz MON Ukrainy [Concept of development of civic education in Ukraine: Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine] vid 18 sichnia 2018, № 148. Retrieved from: <https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2018/02/kontseptsiiya-gromadyanskoyi-osvity.pdf> [in Ukrainian].

Lokshyna, O. (2019). Yevropeiska dovidkova ramka kliuchovykh kompetentnosti dlia navchannia vprodovzh zhyttia: onovlene bachennia 2018 r. [European Reference Framework of Key Competences for Lifelong Learning: A renewed vision for 2018]. *Ukrainskyi pedahohichnyi zhurnal*, 3, 21–30. DOI: 10.32405/2411-1317-2019-3-21-30 [in Ukrainian].

Mahdych, T. P. (2020). Analiz sutnosti poniattia “hromadianska kompetentnist” u systemi psykhologo-pedahohichnykh ta linhvodydaktychnykh katehori. [Analysis of the essence of the concept of “civic competence” in the system of psychological, pedagogical and linguodidactic categories]. *Innovatsiina pedahohika*, 28, 77–82. Retrieved from: <https://eprints.zu.edu.ua/32755/1/Mahdych.pdf> [in Ukrainian].

Pometun, O. I. (2024). Realizatsiia diialnisnogo pidkhodu v pidruchnykakh z istorii Novoi ukrainskoi shkoly. Suchasni osvitni metodyky ta tekhnologii v umovakh vykykiv sohodennia [Implementation of the activity approach in history textbooks of the New Ukrainian School]: *materialy Internet-konferentsii (16–17 travnia 2024 r., m. Kharkiv)*. *Kharkiv: KhNU im. V. N. Karazina*. 182–186. Retrieved from: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/744114/1/Pometun__16_05-183-187.pdf [in Ukrainian].

Pro osvitu: Zakon Ukrainy [On Education: Law of Ukraine] vid 5 veresnia 2017, № 2145–VIII. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> [in Ukrainian].

Rudnytska, N. Yu., Shanskova, T. I., & Konovalchuk, I. M. (2022). Formuvannia hromadianskoi kompetentnosti uchniv pochatkovykh klasiv v umovakh stanovlennia novoi ukrainskoi shkoly. [Formation of civic competence of primary school students in the context of the formation of a new Ukrainian school]. *Current issues in the humanities*, 5, T. 2. S. 285–292. DOI: 10.24919/2308-4863/57-2-44 [in Ukrainian].

Smahina, T. M. (2007). Formuvannia hromadianskoi kompetentnosti uchniv u protsesi navchannia pravoznavstva [Formation of students’ civic competence in the process of studying law]: avtoref. dys. ... kand. ped. nauk: 13.00.02. Kyiv. 22. [in Ukrainian].

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

Received: February 19, 2026

Accepted: March 13, 2026

Published: April 22, 2026